

RESULTATEN RAADPLEGING - 15 APRIL 2016 TOT 31 MEI 2016

A. INLEIDING

De Dierenbescherming heeft voor een deel van de Beter Leven criteria de bestaande criteria aangepast en nieuwe criteria opgesteld. Deze criteria zijn van 15 april tot 31 mei ter raadpleging aan de deelnemers van het Beter Leven keurmerk voorgelegd.

1. Concept criteria

De Dierenbescherming heeft, na evaluatie van de reacties tijdens de raadpleging, besloten de volgende concept criteria op een aantal punten bij te stellen:

- a. Vleeskuikens met 1, 2 en 3 sterren van het Beter Leven keurmerk
- b. Leghennen met 1, 2 en 3 sterren van het Beter Leven keurmerk

Deze criteria zijn, inclusief de wijzigingen na raadpleging, definitief vastgesteld. De definitieve criteria treden per 1 september 2016 in werking.

2. Definitieve criteria

Een aantal criteria zijn al definitief vastgesteld en deze criteria zijn per 1 juni jl. in werking getreden. Deze criteria zijn na vaststelling alsnog ter raadpleging voorgelegd.

Op basis van de reacties tijdens de raadpleging heeft de Dierenbescherming besloten de volgende criteria op een aantal punten bij te stellen:

- a. Kalkoenen met 1 en 2 sterren van het Beter Leven keurmerk.
- b. Be- en verwerkers (incl. uitsnijderijen, verpakkers, etc.) van producten met het Beter Leven keurmerk.
- c. Slagers in supermarkten die producten met het Beter Leven keurmerk verwerken.
- d. Foodservice bedrijven die producten met het Beter Leven keurmerk verwerken.

Op de volgende criteria zijn geen opmerking ontvangen en deze blijven dus ongewijzigd.

- e. Logistieke dienstverleners die eigenaar zijn van de Beter Leven producten en die deze fysiek op hun bedrijfslocatie langs krijgen.

B. RESULTATEN RAADPLEGING

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste opmerkingen die tijdens de raadpleging door deelnemers zijn ingediend en de reactie hierop van de Dierenbescherming.

1. Algemene opmerkingen

- 1.a UIT01: Geldt het uitsluitingscriterium t.a.v. andere activiteiten alleen voor het houden van deze dieren of ook voor het verwerken? Mag een verwerker bijvoorbeeld geen wild of eieren uit koloniehuisvesting meer verwerken?

Reactie Dierenbescherming:

Nee, dit criterium bepaald dat op de bedrijfslocatie van een verwerker bijvoorbeeld geen wilde dieren of hennen in koloniehuisvesting gehouden mogen worden. Wilde dieren en kolonie eieren ook niet worden verkocht onder het Beter Leven keurmerk. Deze producten mogen wel door een Beter Leven gecertificeerd bedrijfslocatie worden verwerkt maar alleen als dit correct wordt gekanaliseerd/gescheiden wordt werkt van Beter Leven producten wordt verwerkt. Dit criterium is verder verduidelijkt.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
UIT01	Andere activiteiten	Er worden geen andere activiteiten op het bedrijf ontplooid die niet passen in het beleid van de Dierenbescherming.	Activiteiten die niet passen in het beleid van de dierenbescherming zijn o.a., maar niet beperkt tot: - het houden van pelsdieren voor productiedoeleinden houderij - het houden van hennen in koloniehuisvesting , koloniehuisvesting is de opvolger van de verrijkte kooi en is vanaf 2012 in Nederland de enige toegestane vorm van de 'legbatterij'. De op het ei gestempelde identificatiecode begint met het cijfer 3. - het houden van wilde dieren voor productiedoeleinden - het houden van ganzen of eenden voor de productie van ganzen- of eendenlever - het kweken van bedreigde diersoorten, zoals paling - andere activiteiten welke in strijd (kunnen) zijn met het beleid van de Dierenbescherming.

- 1.b UIT06: Waarom zijn nieuwe stallen met meerdere bouwlagen/verdiepingen/etages vanaf 01.09.2016 uitgesloten voor deelname aan het Beter Leven keurmerk?

Reactie Dierenbescherming:

Etage stallen zijn uitgesloten voor het Beter Leven keurmerk omdat de Dierenbescherming van mening is dat dieren in principe een (vrije) uitloop moeten hebben/kunnen krijgen. Bij etage stallen zijn die mogelijkheden er niet of te beperkt. Daarnaast hebben etage stallen bij het publiek een te grote associatie met megastallen.

Volière- en scharrelstallen voor legkippen waar ten hoogste twee bouwlagen worden gebruikt zijn nog wel toegestaan omdat in provinciale regelgeving (o.a. de Brabantse zorgvuldigheidsscore en Overijssel) volière- en scharrelstallen voor leghennen met ten hoogste twee bouwlagen zijn uitgesloten van het verbod op etage stallen. De Dierenbescherming heeft er voor gekozen hierbij de definitie van de provincies te volgen en geen aanvullende beperkingen op te leggen aan volière- en scharrelstallen voor leghennen met ten hoogste twee bouwlagen. Dit is in overeenstemming met de definitie die wordt gehanteerd binnen de Verordening Ruimte van de Provincie Brabant (Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij).

Op bestaande etagestallen en nieuwe etagestallen (aangemeld voor 01.09.2016) is dit criterium niet van toepassing. Deze stallen mogen dus deelnemer blijven van het Beter Leven keurmerk. Maar deze bedrijven mogen na 1-9-2016 bij nieuwbouw geen nieuwe etagestallen meer (bij)bouwen.

Nieuwe bedrijven met een etagestal die zich, na 01.09.2016, aanmelden voor het Beter Leven keurmerk komen niet meer in aanmerking voor het Beter Leven keurmerk. Het bijbouwen van nieuwe volière- en scharrelstallen voor legkippen met ten hoogste twee bouwlagen is wel toegestaan.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
UIT06	Etage stal	De dieren worden gehouden in een stal met maximaal één bouwlaag/verdieping/etage.	<p>Stallen met meerdere bouwlagen/verdiepingen/etages zijn uitgesloten voor deelname aan het Beter Leven Keurmerk.</p> <p>Met uitzondering van volière- en scharrelstallen voor legkippen waar ten hoogste twee bouwlagen gebruikt mogen worden. [LET OP: Dit deel is alleen van toepassing op leghennen en daarom alleen opgenomen in de criteria voor leghennen]</p> <p>Dit criterium wordt per 1-9-2016 van kracht.</p> <p>Nieuwe bedrijven met een etagestal die zich, na deze datum, aanmelden voor het Beter Leven keurmerk komen niet in aanmerking voor het Beter Leven keurmerk.</p> <p>NVT bij bestaande stallen die voor 1-9-2016 al deelnemer waren aan het Beter Leven keurmerk. Maar deze stallen mogen na 1-9-2016 bij nieuwbouw geen nieuwe etagestallen meer (bij)bouwen.</p>

1.3 Worden de nieuwe criteria voor 3 sterren vleeskuikens/legghennen ook opgelegd aan biologische bedrijven?

Reactie Dierenbescherming:

Nee. Omdat de biologische standaarden door de Dierenbescherming zijn erkent als gelijkwaardig aan 3 sterren, komen biologisch vleeskuiken- en leghennenbedrijven met een geldig Biologisch certificaat automatisch in aanmerking voor 3 sterren van het Beter Leven keurmerk. Bedrijven die geen biologisch (SKAL) certificaat hebben dienen voor het Beter Leven keurmerk gecertificeerd te worden op basis van de criteria voor 3 sterren voordat ze in aanmerking kunnen komen voor 3 sterren van het Beter Leven keurmerk.

Dit is verduidelijkt in de criteria voor 3 sterren door de volgende toevoeging '3 sterren, niet-Biologisch' op te nemen in de titel van het document.

1.4 M3: In de criteria van voor vleeskuikens, leghennen en kalkoenen is opgenomen dat eens in de 5 jaar een Agro Elektra Inspectie plaats moet vinden conform NEN 1010. Maar dit is een Nederlandse norm. Hoe kunnen buitenlandse bedrijven hieraan voldoen?

Reactie Dierenbescherming:

De NEN 1010 norm is gebaseerd op de internationale norm (HD) IEC 60364 *Low Voltage electrical installations*. Dit criterium is aangepast om deze norm voor buitenlandse bedrijven op te nemen.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
M03	Brandveiligheid	Met het oog op de brandveiligheid vindt minimaal eens in de vijf jaar een Agro Elektra Inspectie plaats conform NEN1010 of (HD) IEC 60364 Low voltage electrical installations.	De eerste keuring moet plaatsgevonden hebben voor 1-1-2022. Voor een lijst van bedrijven die de keuring kunnen verrichten zie de website van uw verzekeraar.

- 1.5 H20: In de criteria van voor vleeskuikens, leghennen en kalkoenen is opgenomen dat de verblijven overal minimaal 2 meter hoog moeten zijn. Sommige van onze stallen zijn aan de randen maar 1m, 5 meter hoog.

Reactie Dierenbescherming:

Dit criterium is aangepast.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
H020	Minimale hoogte van alle verblijven (stal, overdekte uitloop)	Alle verblijven (stal, overdekte uitloop) zijn overal voor personen goed bereikbaar, minimaal 2 meter hoog.	De verblijven zijn ~~overal minimaal~~ waar mogelijk 2m hoog, aan de rand van de verblijven kan worden volstaan met 1,5 m hoog, zodat de verblijven voor personen overal goed bereikbaar zijn.

- 1.6 V05: In de criteria van voor vleeskuikens, leghennen en kalkoenen is opgenomen dat er stro-, hooi, luzernebalen moeten zijn van minimaal 20 kg, deze balen zijn gemiddeld echter 10-15 kg.

Reactie Dierenbescherming:

Dit gewicht van deze balen is aangepast van 'minimaal 20 kilo' naar 'gemiddeld 15-20 kilo'.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
VV2A	Stro/hooi/luzernebalen	Bij aanvang van de tweede levensweek, wordt 1 stro-, hooi-, of luzernebaal van minimaal gemiddeld 15-20 kilo per 1.000 kippen in de stal verstrekt.	

2. Opmerkingen concept criteria vleeskuikens 1,2 en 3 sterren – versie d.d. 18.04.2016

2.1 Hanteer leeftijd in dagen in plaats van de leeftijd aan te geven levensweken, dit is duidelijker.

Reactie Dierenbescherming:

Dit is aangepast in de criteria.

Definitieve criteria:

Meerdere criteria bij vleeskuikens.

2.2 KBLV06B: Het is voor jonge dieren, in de eerste 10 levensdagen, wenselijk om iets meer ondersteuning te kunnen geven in het startvoer, dus minder dan 70% graan en graan bijproducten en bijvoorbeeld meer eiwit, zodat er de dieren zich goed kunnen ontwikkelen.

Reactie Dierenbescherming:

Dit is aangepast in de criteria.

Definitieve criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
KBLV06 B	Voersamenstelling	<u>Vanaf een leeftijd van 11 dagen bevat</u> het verstrekte diervoeder verstrekt waarin het minimaal 70% graan en graanbijproducten.	

2.3 KBLO01A3: De beschikbaarheid van de uitloop moet bij extreme lage temperaturen of bij extreme hoge windsnelheden beperkt kunnen worden.

Reactie Dierenbescherming:

Dit kan, net als bij leghennen, mits dit correct wordt geregistreerd op een uitloopkalender. Deze mogelijkheid is toegevoegd aan de criteria voor vleeskuikens 1, 2 en 3 sterren. Daarnaast is een verplichting tot het bijhouden van een uitloopkalender toegevoegd.

Bij pluimvee met een niet overdekte uitloop kan de toegang tot de niet-overdekte uitloop ook beperkt worden in periode van wettelijke/sectorale ophokplicht.

Definitieve criteria:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
<u>M04</u>	<u>Uitloopkalender administratie</u>	<u>In de uitloopkalender wordt dagelijks voor ieder verblijf apart bijgehouden wat de toegangstijden waren tot de uitloop i.v.m. weersomstandigheden.</u>	
KBLO01 A3	Beschikbaarheid overdekte uitloop	Vanaf uiterlijk 10.00 uur 's morgens hebben de vleeskuikens de beschikking over de overdekte uitloop.	<u>Alleen met temperaturen in de overdekte uitloop onder 0° graden Celsius en slechte klimatologische omstandigheden (veel wind, tocht, vocht) mag de pluimveehouder passende maatregelen nemen door het deels laten zakken van de toegangswand of sluiten van de uitloopopeningen zodat het klimaat in het nachtverblijf optimaal blijft. Dit wordt dagelijks bijgehouden/ geregistreerd op de uitloopkalender.</u>

2.4 KBLO02C: De brandweer eist een brandvertragende scheiding tussen de stallen. Hierdoor kan de uitloop tussen de stallen niet van beide kanten boven open zijn. De opening met windbreekglas kan

dus uitsluitend aan één bovenzijde van de overdekte uitloop worden aangebracht. De totale hoeveelheid lucht/licht is vergelijkbaar.

Reactie Dierenbescherming:

Dit is aangepast in de betreffende criteria.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
KBLO02 C	Overdekte uitloop tussen twee gebouwen	Een overdekte uitloop ingeklemd tussen twee gebouwen is alleen toegestaan, voor bestaande stallen, mits voldoende daglicht en frisse lucht binnen kan komen.	<p>Bij volledige nieuwbouw is een overdekte uitloop ingeklemd tussen 2 gebouwen niet toegestaan.</p> <p>Bij een dergelijke uitloop dient er <u>tussen de muur van het aangrenzende gebouw en het dak van de overdekte uitloop boven de aangrenzende gebouwen</u>, over de gehele lengte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aan beide lange zijden van de uitloop een ruimte van minimaal 1 meter hoog, <u>of</u> - <u>aan één lange zijde van de uitloop een ruimte van minimaal 2 meter hoog</u> <p>te zijn met daglicht- en luchtdoorlatend materiaal dat maximaal ~~58~~0% van de wind breekt en maximaal ~~58~~0% schaduwwerking heeft (bijv. windbreek-/ventilatiegaas) en aanvullend is in het dak een daglicht doorlatend oppervlakte van minimaal 3% van het vloeroppervlakte van de overdekte uitloop.</p> <p>Een stal zonder aparte overdekte uitloop, maar met daglicht -en luchtdoorlatend materiaal in het bovenste een deel van de (zij)wanden (bijv. Louisiana stal) wordt niet aangemerkt als een stal met overdekte uitloop. Voldoende daglicht is o.a. te realiseren door middel van voldoende daglichtplaten in het dak van de overdekte uitloop.</p>

2.5 KBLO02C, KBLO09D: Voor het dierenwelzijn is het niet wenselijk om max. 50% open windbreek gaas te adviseren. Reden hiervoor is dat er tocht ontstaat in de uitloop, maar ook in de stal. Dit geeft respiratie problemen bij kippen. Advies zou zijn om dit max 80% van te maken. Om het dierenwelzijn niet in het gedrang te laten komen, in de stal en uitloop.

Reactie Dierenbescherming:

Dit is aangepast in de betreffende criteria. Zie ook 2.4.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
KBLO09 D	Daglicht- en luchtdoorlatend	In ieder geval de lange zijde van de overdekte uitloop is daglicht- en luchtdoorlatend.	Daglicht- en luchtdoorlatend materiaal dat maximaal ~~58~~ 0% van de wind breekt en maximaal ~~58~~ 0% schaduwwerking heeft (bijv. windbreek-/ventilatiegaas).

2.6 T01: Bij slachthuizen die nog met de waterbadmethode mogen bedwelmen, worden geen containers maar kratten gebruikt.

Reactie Dierenbescherming:

Kratten zijn weer toegevoegd aan dit criterium. De Dierenbescherming denkt nog na over welke aanvullende criteria kunnen worden gesteld aan het welzijnsvriendelijk laden van vleeskuikens in kratten.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
KBLT01	Transport	De dieren worden <u>in kratten of</u> containers met grote openingen geladen.	

2.7 T03: Mogen kippen ook door een eigen vangploeg of door familie en vrienden worden gevangen?

Reactie Dierenbescherming:

Ja, dit is toegestaan binnen het Beter Leven keurmerk onder dezelfde voorwaarden waaronder dit is toegestaan binnen IKB Kip. Het criterium is hier op aangepast.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
KBLT03 B	Vangen	Het vangen van de dieren gebeurt door IKB-PSB erkende vangploegen <u>tenzij de pluimveehouder beschikt over eigen personeel of een ontheffing van IKB Kip.</u>	Buitenlandse bedrijven hoeven geen IKB-PSB erkende vangploeg te gebruiken maar moeten op een andere wijze kunnen aantonen dat ze gebruik maken van vangploegen met getrainde, ervaren mensen waarbij er iemand verantwoordelijk is voor het houden van toezicht op dierenwelzijn tijdens het vangen en laden. <u>Inzet van familie of vrienden is toegestaan indien vooraf een ontheffing is afgegeven door de schemabeheerder van IKB Kip.</u> <u>Indien het laden uitsluitend wordt uitgevoerd door eigen personeel hoeft de pluimveehouder geen ontheffing aan te vragen. De werkzaamheden dienen door een realistisch aantal eigen personeelsleden uitgevoerd te zijn.</u>

3 Opmerkingen concept criteria leghennen 1, 2 en 3 sterren - versie d.d. 18.04.2016

- 3.1 A03: Moet er alleen worden gekanaliseerd bij verschillende huisvestingsystemen of ook bij hetzelfde huisvestingsstelsel met Beter Leven en niet Beter Leven waardige stallen?

Reactie Dierenbescherming:

Ja, bij indien er op een bedrijf binnen hetzelfde huisvestingsstelsel verschillende statussen eieren (bijv. BLk en niet-BLk) worden geproduceerd dient er ook te worden gekanaliseerd op basis van ei-kleur en eiercode. Dit is verduidelijkt in het definitieve criterium.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
A03	Kanaliseren	Indien op het bedrijf verschillende huisvestingsstelsels aanwezig zijn eiersoorten (bijv. BLk en niet-BLk, of Blk 1 ster en Blk 2 ster) worden geproduceerd, werkt de pluimveehouder volgens een vastgelegd systeem voor kanalisatie op basis van stempelcode, een sluitende registratie van eierproductie per stal en: a. verschillende ei-kleur en stempelcodes of b. verschillende veer-/pootkleur.	Het kanalisatiesysteem wordt vastgelegd in de bedrijfsadministratie.

- 3.2 A03: Er zijn maar twee eierkleuren, wit en bruin. Hoe moet er worden gekanaliseerd bij meer dan 2 soorten eieren?

Reactie Dierenbescherming:

Indien het kanaliseren op ei-kleur onvoldoende mogelijkheden biedt bij de bedrijven die meer dan twee soorten eieren produceren kan er aanvullend worden gekanaliseerd op veren-/poot kleur in combinatie met een sluitende registratie van eierproductie per stal.

Definitief criterium:

Zie 2.a

- 3.3 V07ab,V08ab: Gasbetonblokken bevatten geen dioxine. Hier wordt door de eierpakstations veelvuldig op getest en er wordt geen dioxine aangetoond in de eieren van bedrijven die al meerdere jaren gasbetonblokken als pikstenen gebruiken.

Reactie Dierenbescherming:

Op basis van testresultaten van meerdere jaren van eierpakstations, acht de dierenbescherming het bewezen dat gasbetonblokken niet per definitie dioxine bevatten. Deze criteria zijn aangepast door de specifieke uitsluiting van gasbetonblokken '(zoals bijv. gasbetonblokken)' te verwijderen. Gasbetonblokken die geen dioxine bevatten zijn hierdoor weer toegestaan als pikblok.

Definitieve criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
V07a	Snavel en nagels schuren	Per legronde/ koppel wordt minimaal één pikblok per 1000 kippen aangeboden.	~~Pikblokken mogen niet uit dioxine houdend materiaal (zoals bijv. gasbetonblokken) zijn gemaakt.~~
V07b	Snavel en nagels schuren	Er wordt zowel in de stal als in de overdekte uitloop minimaal één pikblok aangeboden.	~~Pikblokken mogen niet uit dioxine houdend materiaal (zoals bijv. gasbetonblokken) zijn gemaakt.~~
V08a	Snavel en nagels schuren	Het pikblok wordt zodanig geplaatst dat de kippen er gemakkelijk op kunnen pikken en krabben.	~~Pikblokken mogen niet uit dioxine houdend materiaal (zoals bijv. gasbetonblokken) zijn gemaakt.~~
V08b	Snavel en nagels schuren	Een pikblok wordt vervangen zodra het niveau gelijk is aan het vloerniveau.	~~Pikblokken mogen niet uit dioxine houdend materiaal (zoals bijv. gasbetonblokken) zijn gemaakt.~~

- 3.3 H03. Cross-overs bij meerdere systeemrijen zijn alleen noodzakelijk als de dieren niet onbelemmerd het systeem kunnen doorkruisen. Als de dieren er onderdoor kunnen, er over heen kunnen en ook nog via de eerste mestband (onder de legnesten) het systeem kunnen doorkruisen is een cross-over niet nodig.

Reactie Dierenbescherming:

Dit is aangepast in het criterium.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
H03	Cross-overs	Bij meerdere systeem rijen zijn over de systeem rijen crossovers gemaakt van 2 m breed per 3000 leghennen, om de bereikbaarheid van de gehele stal en de overdekte uitloop te vergemakkelijken.	<u>Cross-over zijn niet noodzakelijk wanneer de dieren de systeemrijen op de volgende drie manieren onbelemmerd kunnen doorkruisen:</u> 1. <u>Onder de systeemrij door</u> 2. <u>over de systeemrij heen</u> 3. <u>Over de eerste mestband (onder de legnesten)</u>

- 3.4 H05A: Er wordt voorgeschreven dat het totale vloeroppervlakte minimaal uit 75% stal moet bestaan, maar sommige bedrijven hebben een grotere uitloop dan voorgeschreven van 50% van het stal oppervlakte. Dan kan de stal nooit meer dan 67% van het totaal oppervlakte bedragen.

Reactie Dierenbescherming:

Om te voorkomen dat dieren te weinig ruimte hebben als de uitloop niet beschikbaar is (bijvoorbeeld 's avonds) dient 75% van de voorgeschreven 1 m² per 9 hennen uit stal te bestaan. Dit is aangepast in de criteria. De grootte van de overdekte uitloop moet minimaal 20% van de oppervlakte van de stal beslaan. Dit criterium is hierop aangepast.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
H05A	Grootte van de stal	<u>Indien de overdekte uitloop wordt meegerekend bij het Van het totale beschikbare bruikbaar vloeroppervlak bestaat minstens 0,75 m² per 9 hennen (75% van de benodigde 1 m² per 9 hennen) uit stal.</u>	Dit voorkomt dat de dieren te weinig ruimte hebben als de uitloop niet toegankelijk is, bijvoorbeeld 's nachts.

3.5 H05B: Hier staat beschreven dat de grootte van de overdekte uitloop minimaal 20% van het totale grondoppervlakte moet zijn. In O01a staats dat het 20% van het staloppervlakte moet bedragen. Dit is niet hetzelfde. Wat is het juiste criterium?

Reactie Dierenbescherming:

Het juiste criterium is O01a 'Er is een overdekte uitloop met een minimale oppervlakte van 20% van de oppervlakte van de stal.' Criterium H05B is verwijderd.

3.6 H11, O13: Aangekoekte delen in het strooisel zijn niet alle jaargetijden te voorkomen bin het dagverblijf/overdekte uitloop, uitloopopeningen als de buitenkant van de stal.

Reactie Dierenbescherming:

Deze criteria zijn aangepast.

Definitieve criteria:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
H11	Strooiselmateriaal en kwaliteit	Strooisel in de stal bestaat uit materiaal met een losse structuur die legkippen in staat stelt aan hun ethologische behoeften te voldoen (stofbaden, scharrelen en bodempikken) en is van voldoende kwaliteit.	Bijv. houtkrullen, stro, gehakseld stro, turf, zand of ander materiaal. Strooistelkwaliteit: het strooisel moet makkelijk tussen de vingers door vallen, er zijn geen schimmelplekken en/of aangekoekte delen (<u>m.u.v. beperkte delen grenzend aan de uitloopopeningen of de buitenkant van de stal</u>) in het strooisel.
O13	Strooiselmateriaal en kwaliteit	Strooisel in de overdekte uitloop bestaat uit materiaal met een losse structuur die legkippen in staat stelt aan hun ethologische behoeften te voldoen (stofbaden, scharrelen en bodempikken) en is van voldoende kwaliteit.	Bijvoorbeeld gras, kunstgras, turf, molm, zandgrond, los strooisel of een vergelijkbaar materiaal. Het strooisel moet makkelijk tussen de vingers door vallen, er zijn geen schimmelplekken <u>en/of aangekoekte delen</u> in het strooisel. In het geval van kunstgras mag het kunstgras niet vastgekoekt zijn met mest en/of bodembedekking. Kunstgrassprietten moeten zichtbaar zijn.

3.7 H12a: Bij een paddenstoelvorm van zitstokken, met name doordat een eventuele uitstulping aan de onderkant een schuilplek kan bieden voor bloedluizen, kan bloedluisbestrijding moeilijker plaatsvinden.

Reactie Dierenbescherming:

Dit criterium is aangepast. Paddenstoelvormige zitstokken met bestrijdingsmaatregelen tegen bloedluizen blijven toegestaan.

Definitieve criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
H12a	Nieuwe zitstokken	Nieuwe zitstokken zijn aan de bovenkant afgerond en afgeplat (<u>ovaal-/paddenstoelvorm</u>).	Nieuwe zitstokken zijn: zitstokken die na 1 januari 2017 zijn vernieuwd of vervangen.

3.8 O07: Isolatie is geen garantie voor het voorkomen van te hoog oplopende temperaturen of condensvorming in de overdekte uitloop. Daarnaast zijn er ook andere oplossingen denkbaar die goed kunnen werken zoals een foliekas met rond dank waarbij condens wordt afgedreven en opgevangen in goten. Hier zijn goede ervaringen mee op pluimveebedrijven.

Reactie Dierenbescherming:

Dit criterium is aangepast om ook andere constructies toe te staan die condensvorming en te hoog oplopende temperaturen voorkomen.

Definitieve criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
O07	Dak Constructie overdekte uitloop	~~De constructie van de overdekte uitloop, o.a. het dak, voorkomt condensvorming en te hoog oplopende temperaturen. De uitloop heeft een geïsoleerd dak~~	~~Dit kan o.a. door: 1. een geïsoleerd dak (incl. geïsoleerde daglicht oppervlaktes) is nodig om condens tegen de bovenkant tegen te gaan en om de temperatuur tijdens warme, zonnige zomerdagen niet te hoog te laten oplopen., of 2. een (rond) dak waarbij condens wordt afgedreven en opgevangen in goten, in combinatie met voldoende ventilatie om de temperatuur niet te hoog op te laten lopen.~~

3.9 VU7a: Bij andere doeleinden van de vrije uitloop moet op basis van het [onderzoek van het Louis Bolk Instituut](#) ook (fruit) bomen worden toegestaan.

Reactie Dierenbescherming:

Dit criterium is aangepast door de toevoeging van '(fruit)bomen' bij de uitzonderingen.

Definitief criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
VU7a	Andere doeleinden vrije uitloop	De voor de hennen toegankelijke vrije uitloop wordt niet gebruikt voor andere doeleinden	Uitgezonderd zijn (fruit)bomen, extensieve beweiding en maaien.

4 Opmerkingen criteria verwerkers - versie 2.0 d.d. 01.06.2016

- 4.a BLKUA01b: Bij buitenlandse bedrijven wordt er geen EG-erkenningsnummer uitgegeven door de NVWA.
Daarnaast is niet voor alle bedrijven die onder de Beter Leven criteria van verwerker vallen een EG-erkenningsnummer van toepassing. Dit is alleen van toepassing bij bedrijven die rauwe levensmiddelen van dierlijke oorsprong verwerken. Als een bedrijf geen rauwe (bijvoorbeeld alleen gepasteuriseerde) levensmiddelen van dierlijke oorsprong verwerkt is een EG-erkenningsnummer niet van toepassing.

Reactie Dierenbescherming:
Dit criterium is aangepast.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUA01b	EG-erkenningsnummer	De verwerker is door de <u>NVWA de bevoegde autoriteit in de betreffende EU-lidstaat</u> erkend in het kader van de Europese Hygiëneverordeningen.	De verwerker heeft een EG-erkenningsnummer. ~~Een lijst met erkende verwerkers is te vinden op de website www.nvwa.nl~~ <u>In Nederland is de bevoegde autoriteit de NVWA. Indien het bedrijf geen rauwe levensmiddelen van dierlijke oorsprong verwerkt, en geen EG-erkenningsnummer kan krijgen, kan er worden volstaan met een geldig certificaat van een GFSI-erkend kwaliteitssysteem (bijv. BRC, IFS FSCC 220000, etc.) of Dutch HACCP.</u>

- 4.b BLKUA01c: Wat wordt verstaan onder het 'contract'?

Reactie Dierenbescherming:
Het contract is het aanvraagformulier dat bij de aanvraag door de verwerker is ondertekend. Na goedkeuring wordt dit aanvraagformulier ook ondertekend door de Stichting Beter Leven keurmerk ondertekend, en dit 'contract' wordt met de goedkeuringsbrief teruggestuurd.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUA01c	Contract Stichting Beter Leven keurmerk	De verwerker heeft een contract met Stichting Beter Leven keurmerk voor het gebruik van het collectieve beeldmerk "Beter Leven"	

- 4.c BLKUI07c: Welk nummer wordt er met registratienummer bedoeld?

Reactie Dierenbescherming:
Hiermee wordt het UBN-nummer of het EG-erkenningsnummer bedoeld.
Op basis van deze raadpleging is er echter gebleken dat mogelijk niet alle BLK deelnemers een EG-erkenningsnummer hebben. Op basis hiervan is dit erkenningsnummer in het criterium vervangen door adres van de leverancier.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUI.07c	Afleverbon	Binnengekomen leveringen van Beter Leven product gaan vergezeld van een afleverbon.	De afleverbon dient tenminste de volgende gegevens te bevatten: - Naam en ~~registratienummer~~ adres van de leverancier; - Naam van de afnemer; - Aantal en hoeveelheid in kilogrammen per geleverd onderdeel; - Datum van aflevering; - Of het product (op regelniveau) voldoet aan de Beter Leven scope (diersoort en aantal sterren).

- 4.d BLKUI23: Er worden momenteel geen eenduidige naamgevingen gebruikt dus er is een noodzaak voor eenduidigheid, alleen zijn dit wijzingen die door de gehele keten moeten worden doorgevoerd en dat vraagt meer tijd.

Reactie Dierenbescherming:

Het is inderdaad een duidelijke noodzaak voor een eenduidige benamingen op etiketten, afleverbonnen en facturen. Daarnaast is het duidelijk geworden dat dit ingrijpende wijzingen zijn die meer tijd vragen. Daarom heeft de Dierenbescherming besloten tot een overgangperiode van 3 maanden te laten hanteren door de Certificerende Instellingen.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUI 23	Aanduiding BLk	Het af te leveren Beter Leven product is voorzien van de bijbehorende Beter Leven scope (diersoort én het aantal sterren) met het juiste aantal sterren of een lager aantal sterren in tekst of beeldmerk bij business-to-business, of beeldmerk bij consumenten verpakkingen.	Bij Biologische producten met 3 sterren van het Beter Leven keurmerk kan in plaats van 3 sterren ook worden volstaan met Biologisch of BIO. Deze aanduiding is zowel op de verpakking van het Beter Leven product als op de afleverbon (op regelniveau) en de factuur correct vermeld.

- 4.e BLKUI26: Moeten alle logistieke dienstverleners bij de Stichting Beter Leven keurmerk worden geregistreerd? Ook als ze geen eigenaar zijn?

Reactie Dierenbescherming:

Alle Logistieke dienstverleners dienen ten alle tijde bij de Stichting Beter Leven keurmerk te worden geregistreerd, ook als ze geen eigenaar zijn. Dit kunnen o.a. transporteurs, vrieshuizen, orderpicklocaties of handelaren/webshops zijn. De verantwoordelijkheid voor deze producten ligt bij de eigenaar van het product, de eigenaar moet bij de Stichting Beter Leven keurmerk melden welke locaties/bedrijven zij gebruiken voor transport, opslag, etc. Deze Logistieke Dienstverleners hoeven, indien zij geen bewerking aan het product uitvoeren en geen eigenaar zijn, geen contract te hebben met de Stichting Beter Leven keurmerk en hoeven niet gecontroleerd te worden voor het Beter Leven keurmerk.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUI26	Registratie logistiek dienstverlener	<u>De Alle</u> logistieke dienstverleners van Beter Leven producten (conform de scope van het certificaat, diersoort en aantal sterren) zijn door de verwerker bij <u>de</u> Stichting Beter Leven keurmerk <u>geregistreerd-gemeld</u> .	Logistiek dienstverleners zijn bijv. distributie/transport bedrijven, vrieshuizen, handelaren, etc. die namens de eigenaar de Beter Leven producten transporteren, opslaan of verhandelen maar geen bewerking op het product uitvoeren. Wanneer de logistiek dienstverlener tevens eigenaar is/wordt van het Beter Leven product dan wordt hij als afnemer bij de Stichting Beter Leven keurmerk <u>geregistreerd-gemeld</u> (conform BLKUI22).

- 4.f BLKUI31: Er wordt een groot aantal communicatie-uitingen door de marketing afdeling geproduceerd, klanten eisen binnen 2 dagen reactie (marktconforme doorlooptijd), als dit eerst moet worden voorgelegd en de Stichting Beter Leven keurmerk voor haar beoordeling langer nodig heeft is het niet haalbaar om alle communicatie uitingen eerst voor te leggen.

Reactie Dierenbescherming:

Communicatie uitingen dienen altijd aan de Stichting Beter Leven keurmerk te worden voorgelegd voor beoordeling op basis van het Beter Leven stijlhandboek. Voor partijen die bewezen hebben het Beter Leven Stijlhandboek correct te implementeren is de Dierenbescherming bereid een verlicht regime toe te passen. Alle communicatie-uitingen dienen nog steeds ingediend te worden maande beoordeling van de Stichting Beter Leven keurmerk hoeft niet meer te worden afgewacht. Echter als de Stichting Beter Leven keurmerk achteraf bij meer dan 3 communicatie-uitingen per jaar ernstige tekortkomingen in de communicatie-uitingen constateert (niet voldaan aan het stijlhandboek), keert het bedrijf per direct weer terug naar het reguliere controleregime en dient de deelnemer weer eerst de beoordeling van de Stichting Beter Leven keurmerk af te wachten voor dat de uiting mag worden gebruikt. Het criterium is hier op aangepast.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
BLKUI31	Wijzigingen communicatie uitingen	Nieuwe of gewijzigde communicatie-uitingen met een verwijzing naar het Beter Leven keurmerk worden door de verwerker aan de Stichting Beter Leven keurmerk voor goedkeuring voorgelegd.	Communicatie-uitingen moeten voldoen aan het Stijlhandboek van de Stichting Beter Leven keurmerk. De versie van het stijlhandboek op de BLK website is altijd leidend. Er wordt goedkeuring verkregen, voordat deze communicatie-uitingen worden gebruikt. <u>Deelnemers die hiervoor toestemming hebben gekregen van de Stichting Beter Leven keurmerk, mogen communicatie-uitingen direct gebruiken en hoeven de beoordeling van de Stichting Beter Leven keurmerk niet af te wachten.</u>

5 Opmerkingen criteria slagers in de supermarkt - versie 1.0 d.d. 01.06.2016

- 5.a Algemeen: In veel supermarkten is er geen echte slager meer. In de meeste supermarkten is alleen een vers vlees afdeling zonder een echte slager.

Reactie Dierenbescherming:

De titel van 'Slagers in een supermarkt' wordt aangepast naar 'be-/verwerker in een supermarkt'. Deze criteria gelden namelijk alleen wanneer in het filiaal/supermarkt nog een be- of verwerking wordt uitgevoerd op het Beter Leven product.

- 5.b SUHK01: De directie/bestuur blijft te allen tijde eindverantwoordelijk. Dit kan niet op een andere persoon worden overgedragen. Moet de verantwoordelijke schriftelijk worden vastgelegd? En zo ja, waar?

Reactie Dierenbescherming:

Directie/bestuur dient schriftelijk iemand aan te wijzen die verantwoordelijk is voor de implementatie van de Beter Leven criteria op het hoofdkantoor en op de filialen. Denk o.a. aan opstellen van procedures, interne audits bij filialen, etc. Deze verantwoordelijke kan worden vastgesteld in de betreffende procedures.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
SUHK01	~~Eindv~~ Verantwoordelijke	Directie/bestuur heeft ~~(schriftelijk)~~ een persoon aangewezen die ~~eind~~ verantwoordelijk is voor de uitvoering van het Beter Leven keurmerk op het hoofdkantoor en in de aangesloten filialen.	

- 5.c SUHK03, SU01: Wat dient er in de getekende verklaring te worden opgenomen? Wat wordt er bedoeld met BLk scope?

Reactie Dierenbescherming:

De Beter Leven scope is de diersoort en het aantal sterren. Het hoofdkantoor dient voor elk deelnemend filiaal bij de Stichting Beter Leven te registreren welke scope (diersoort en aantal sterren er wordt verwerkt, bijvoorbeeld BLk Varken 1 ster. Dit is verder verduidelijkt in de criteria.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
SUHK03	Verklaring	Er dient een getekende verklaring tussen filiaal en hoofdkantoor aanwezig te zijn met betrekking tot het inkopen en verpakken van Beter Leven vlees. ~~Door hoofdkantoor dient aan SBLk te zijn doorgegeven welke BLk vleessoorten in het filiaal verkocht worden.~~	<u>In de verklaring wordt minimaal aangegeven:</u> <u>1. welke Beter Leven scope (diersoort én aantal sterren) per filiaal worden verwerkt en/of verpakt.</u> <u>2. welke leveranciers zijn goedgekeurd voor welke Beter Leven scope (diersoort én aantal sterren).</u> <u>Bij alleen centrale inkoop via het hoofdkantoor is een verklaring op het hoofdkantoor voldoende.</u>
<u>SUHK03 a</u>	<u>Beter Leven scope</u>	<u>Het hoofdkantoor registreert de Beter Leven scope (diersoort én aantal sterren) die in elk afzonderlijk filiaal worden verwerkt bij de Stichting Beter Leven keurmerk.</u>	

5.d SUHK12: Hoe vaak moeten de interne audits worden uitgevoerd?

Reactie Dierenbescherming:

Elk filiaal dient minimaal één keer per jaar intern te worden audit. Deze interne audits dienen voorafgaand aan de controles van de Certificerend Instelling (CI) te worden uitgevoerd. Anders kan de CI niet alle criteria controleren. Het voorschrift is verder verduidelijkt.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
SUHK12	Frequentie interne audit	~~Er is een controleschema met betrekking tot frequenties van interne audits conform het gestelde in de eisen van Beter Leven opgesteld (jaarlijks)~~ Elk filiaal wordt <u>minimaal 1 keer per jaar intern geaudit.</u>	<u>De jaarlijkse interne audits per filiaal zijn opgenomen in de jaarplanning interne audits.</u>

5.c SUHK25, SU02: Wat is onverpakt BLk vlees, niet voorverpakt aangeleverd Beter Leven vlees? Al het Beter Leven vlees komt in principe voorverpakt in de supermarkt aan.

Reactie Dierenbescherming:

Het gaat om het vlees dat bulk wordt aangeleverd en op het filiaal nog verder wordt verwerkt. Al het vlees dat bulk wordt aangeleverd dient aan de Beter Leven scope van het betreffende filiaal te voldoen.

Gewijzigd criterium:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
SU02	Niet voorverpakt aangeleverd Bulk Beter Leven vlees	Er is alleen niet voorverpakt Al het aangeleverde/aanwezige bulk vlees en/of vleesproducten voldoen aan de geregistreerde Beter Leven scope (diersoort en aantal sterren) vlees aanwezig (volgens de lijst goedgekeurde producten).	

- 5.d SU07,SU13: In dit criterium word er gesproken over voorverpakte producten, vallen deze producten ook onder deze criteria?

Reactie Dierenbescherming:

Nee, dit is aangepast in de betreffende criteria. De communicatie uitingen van de Beter Leven producten die op het filiaal worden verpakt vallen wel onder dit criterium. Die verpakkingen moeten voldoen aan het Beter Leven keurmerk stijlhandboek.

Gewijzigde criteria:

Norm	Aspect	Criterium	Interpretatie
SU07	~~Etiket~~ Aanduiding BLk/ BLK sticker	Op het etiket is terug te vinden of het product BLk waardig is (zie etiket op boven- of onderzijde verpakking). De eind-/consumentenverpakkingen van een Beter Leven product bevatten een etiket of sticker dat is voorzien van de bijbehorende Beter Leven beeldmerk, inclusief de juiste scope (diersoort én het aantal sterren).	
SU13	Voorverpakt vlees Goedkeuring communicatie-uitingen	Op de BLk waardige voorverpakte producten zit een correct label (diervriendelijke veehouderij) en wordt niet gesproken over een diervriendelijke houderij. Nieuwe of gewijzigde communicatie-uitingen met een verwijzing naar het Beter Leven keurmerk worden aan de Stichting Beter Leven keurmerk voor goedkeuring voorgelegd.	Communicatie-uitingen moeten voldoen aan het Stijlhandboek van de Stichting Beter Leven keurmerk. De versie van het stijlhandboek op de BLk website is altijd leidend. Er wordt goedkeuring verkregen, voordat deze communicatie-uitingen worden gebruikt.